

**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ  
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

Соціальний розвиток		
19	Темп зростання / зниження чисельності населення	%
20	Частка працездатного населення в загальній чисельності населення	%
21	Середньомісячна заробітна плата	грн.
22	Темп зростання середньомісячної заробітної плати	%
23	Забезпеченість населення житлом	кв.м
24	Темп зростання / зниження введення в дію житлових будинків	%
25	Забезпеченість установами культурно-розважального типу	одиниць
26	Рівень витрат на соціальну сферу	грн.
27	Рівень безробіття	%
28	Темп зростання / зниження безробіття	%
29	Кількість зареєстрованих злочинів	%
30	Частка старого та аварійного житлового фонду	%
31	Динаміка чисельності працівників бюджетної сфери	%

\* Складено автором

Таким чином, для комплексної оцінки ефективності та результативності управління соціально-економічним розвитком регіону пропонується використовувати 30 показників: 18 – характеризують економічний, 12 – соціальний розвиток регіону.

**Висновки та пропозиції.** Таким чином, в сучасних умовах процеси стратегічного управління розвитком регіону на основі соціально-економічних програм не відповідають інноваційному етапу розвитку, сьогодні саме стратегія управління розвитком регіону на основі соціально-економічних програм виступає однією з ключових умов забезпечення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку за рахунок використовуваних трудових і матеріальних ресурсів, виробничих та управлінських технологій, вироблених продуктів і послуг, які ініціюють оновлення теоретико-методичного та прикладного інструментарію, що формує соціально-економічні програми. Методичні підходи до формування соціально-економічних програм як інструменту стратегічного управління розвитком регіону повинні бути адекватні його цілям з урахуванням регіональних особливостей. Використання цих методичних підходів дає можливість виявляти ключові показники ефективності, що дозволяють забезпечити достовірність рівня оцінки соціально-економічного розвитку регіону.

**СПИСОК ДЖЕРЕЛ:**

9. Дейнека О. Г. Регіональний аспект диспропорцій соціально-економічного розвитку України // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики.– 2009.– № 1(5). [Електронний ресурс].– Режим доступу : [www.nbu.gov.ua/portal/.../Deyneka.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/.../Deyneka.pdf)
10. Андренко О.А., Мордовцев О.С. Використання моделі інтегрального індикатора для оцінки рівня соціальної напруженості адміністративного району // Сборник научных трудов "Вестник НТУ "ХПИ" : Актуальні проблеми управління. – №62. – 2011. С. 3-8.
11. Петкова Л.О. Сучасна парадигма регіонального розвитку національної економіки / Розвиток України в контексті актуальних соціально-економічних проблем : монографія / авт. кол. за ред. д.е.н., проф. Пустовійта Р.Ф. – Черкаси : ТОВ «МАКЛАУТ», 2013. – С. 316-335.
12. Качала Т.М. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика: [монографія] / Качала Т.М.; за ред. проф. Б. М. Данилишина. – Черкаси: ЧДТУ, 2006. – 315 с.
13. Глинский В.В., Ионин В.Г. Статистический анализ: Учебное пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФАР-М; Новосибирск: Сибирское соглашение, 2002. – 241 с.
14. Бондаренко В.М. Региональные социально-экономические системы и их роль в общественном развитии в условиях глобализации и регионализации / В.М. Бондаренко / Сельское хозяйство-проблемы и перспективы. Экономика (вопросы аграрной экономики) Сборник научных трудов гродненского государственного аграрного университета. – Гродно, 2013. – Т. 18. – С.83-98.
15. Березина О. Ю. Оцінювання якості життя населення регіону / О. Ю. Березина // Механізми підвищення ефективності управління функціонуванням регіональної економіки: зб. наук. пр. ДонДУУ. – Донецьк: ДонДУУ, 2013. – Т. XIV. – С. 262-282.
16. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.ukrstat.gov.ua>
17. Фомин Г.П. Методы и модели линейного программирования коммерческой деятельности: Учебное пособие для вузов/Г.П. Фомин. - М.: Финансы и статистика, 2000. — 172 с.
18. Жаліло Я.А. Післякризовий розвиток економіки України / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська [та ін.] // К.: НІСД, 2011. – 66 с., с. 6.

**ОСОБЛИВОСТІ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРНИХ ХАРАКТЕРИСТИК МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ В  
КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

*П'ятковська О.Р., к.е.н., науковий співробітник Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (Україна)*

**П'ятковська О.Р. Особливості динаміки та структурних характеристик міжнародної міграції в Україні в контексті забезпечення економічної безпеки держави**

У статті розглянуто структуру міграційних потоків до України та з неї без врахування особливостей міграції, зумовленої окупацією Криму та війною на території Східної України. Розглянуто основну двовекторність зовнішньої міграції з України та непропорційність чисельності українських мігрантів у світі за регіонами призначення. На основі співставлення та порівняння результатів двох загальнодержавних вибіркового обстежень зовнішньої трудової міграції прослідковано трансформації міграційних тенденцій, зокрема вікові зміни у складі трудових мігрантів та країн призначення, а також виділено регіональні особливості міграційної активності населення України. Проаналізовано структуру імміграційних потоків до України, окрему увагу приділено потокам біженців, нелегальним іммігрантам та чисельності осіб, що отримали право постійного проживання поза міграційною квотою. Це дозволило виокремити основні загрози економічній безпеці держави та окреслити пріоритетні сфери регулювання міжнародної міграції в Україні.

**Ключові слова:** міжнародна трудова міграція, міграційні потоки, економічна безпека держави, міграційні тенденції, біженці.

**Пятковская О.Р. Особенности динамики и структурных характеристик международной миграции в Украине в контексте обеспечения экономической безопасности государства**

В статье рассмотрена структура миграционных потоков в Украину и из нее без учета особенностей миграции, обусловленной оккупацией Крыма и войной на территории Восточной Украины. Рассмотрена основная двухвекторность внешней миграции из Украины и

**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ  
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

непропорциональность численности украинских мигрантов в мире по регионам эмиграции. На основе сопоставления и сравнения результатов двух общегосударственных выборочных обследований внешней трудовой миграции прослежены трансформации миграционных тенденций, в частности возрастные изменения в составе трудовых мигрантов и стран назначения, а также выделено региональные особенности миграционной активности населения Украины. Проанализирована структура иммиграционных потоков в Украину, особое внимание уделено потокам беженцев, нелегальным иммигрантам и численности лиц, получивших право постоянного проживания вне миграционной квоты. Это позволило выделить основные угрозы экономической безопасности государства и определить приоритетные сферы регулирования международной миграции в Украине, беженцы.

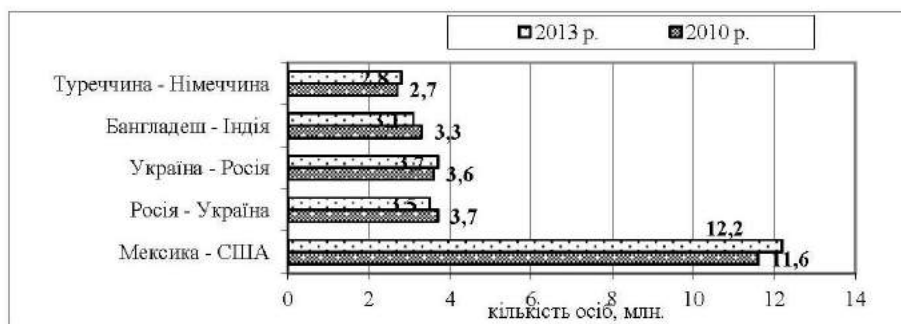
**Ключевые слова:** международная трудовая миграция, миграционные потоки, экономическая безопасность государства, миграционные тенденции.

**Ryatkovska O. Features of the dynamics and structural characteristics of international migration in Ukraine in the context of the state economic security provision**

The article deals with the structure of migration flows to and from Ukraine without taking into consideration migration trends caused by the occupation of the Crimea and war and in Eastern Ukraine. The basic double direction trend of emigration from Ukraine and the disproportionate number of Ukrainian migrants in the world by region of destination are considered. Using the comparison method the results of two national sample surveys of labor migration are analyzed and the transformation of migration patterns, including age-related changes in the composition of labor migrants and destination countries are traced, and regional characteristics of labor migration activity in Ukraine are described. The structure of immigration flows to Ukraine is analyzed, special attention is paid to refugees, illegal immigrants and the number of people who received permanent residence over the immigration quota. All that made it possible to distinguish the main threats to the economic security of the state and identify priority areas for regulation of international migration in Ukraine.

**Keywords:** international labor migration, migration flows, state economic security, migration trends, refugees.

**Постановка проблеми.** У системі глобальних міграційних потоків Україна посідає одне з провідних місць. За даними Світового Банку, у 2010 р. Україна зайняла одинадцяте місце у світі серед країн-реципієнтів міжнародних мігрантів та шосте місце серед країн-донорів з показниками 5,3 млн. осіб та 6,6 млн. осіб відповідно [16, с. 1, 3]. Міграційний коридор Україна – Росія та Росія – Україна за обсягами переправлених мігрантів займає друге місце у світі (рис. 1).



**Рис. 1. Топ-5 світових міграційних коридорів, кількість мігрантів, млн. осіб, 2010 р., 2013 р.**

За: [16, с. 5; 19, с. 62]

З огляду на амбівалентність впливу міграції на соціально-економічний розвиток України, а також її значущість у забезпеченні економічної та національної безпеки держави, моніторинг та аналіз міграційних потоків, їх динаміки та структурних характеристик є надзвичайно актуальним, оскільки дозволяють виявити потенційні загрози та розробити необхідні важелі міграційної політики.

**Аналіз останніх досліджень та виділення невирішеної проблеми.** Проблемами міжнародних міграційних процесів в Україні, виявленням їх чинників та наслідків, займаються визначні вітчизняні дослідники Е. М. Лібанова, О. В. Позняк, О. А. Малиновська, У. Я. Садова, І. М. Прибиткова, М. О. Шульга, В. П. Кіпєць. Визначенню та аналізу економічної безпеки держави, її найважливіших складових та протидії їм загрозам, присвячені праці А. І. Мокія, Л. С. Шевченка, А. Б. Качинського, І. Ф. Білька, О. І. Барановського, О. С. Власюка. Однак дослідження економічної безпеки, на наш погляд, лише опосередковано торкаються міграційних процесів, які, своєю чергою, зазнають динамічних змін та перетворень, здійснюючи істотний вплив на безпеку держави.

**Мета статті.** Тому метою статті є здійснення аналізу динаміки та структурних характеристик міжнародної міграції в Україні з огляду на індикатори економічної безпеки держави, виділення основних загроз безпеці держави, та способів їх вирішення через удосконалення механізмів міграційної політики. У статті не враховано особливості міграційних переміщень, зумовлених окупацією Криму та війною на Сході України, оскільки станом на період її написання немає достовірних статистичних даних, а лише короткі повідомлення у засобах масової інформації.

**Результати дослідження.** Загалом, основною країною призначення українських мігрантів є Російська Федерація (табл. 1), на частку якої припадає майже 53% усіх українських мігрантів у світі. Натомість чисельність українців у країнах Європи становить 1,4 млн. осіб, які сконцентровані переважно у східній та південній частинах континенту (рис. 2).

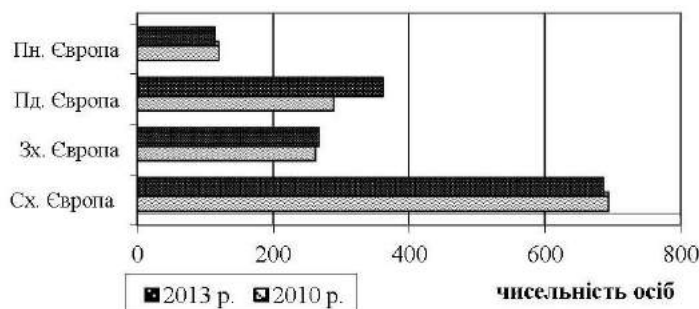
Таблиця 1

**Країни, у яких чисельність українських мігрантів перевищує 100 тис. осіб, 2010, 2013 рр.**

Країна призначення	2010 р.	2013 р.
Російська Федерація	2 978 097	2 939 083
США	363 671	376 852
Казахстан	235 356	245 351
Німеччина	231 450	234 094
Білорусь	228 085	227 042
Польща	228 745	221 307
Італія	149 735	213 303
Узбекистан	190 634	189 709
Ізраїль	135 283	137 472
Чеська Республіка	124 742	127 239

За: [15].

**ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**



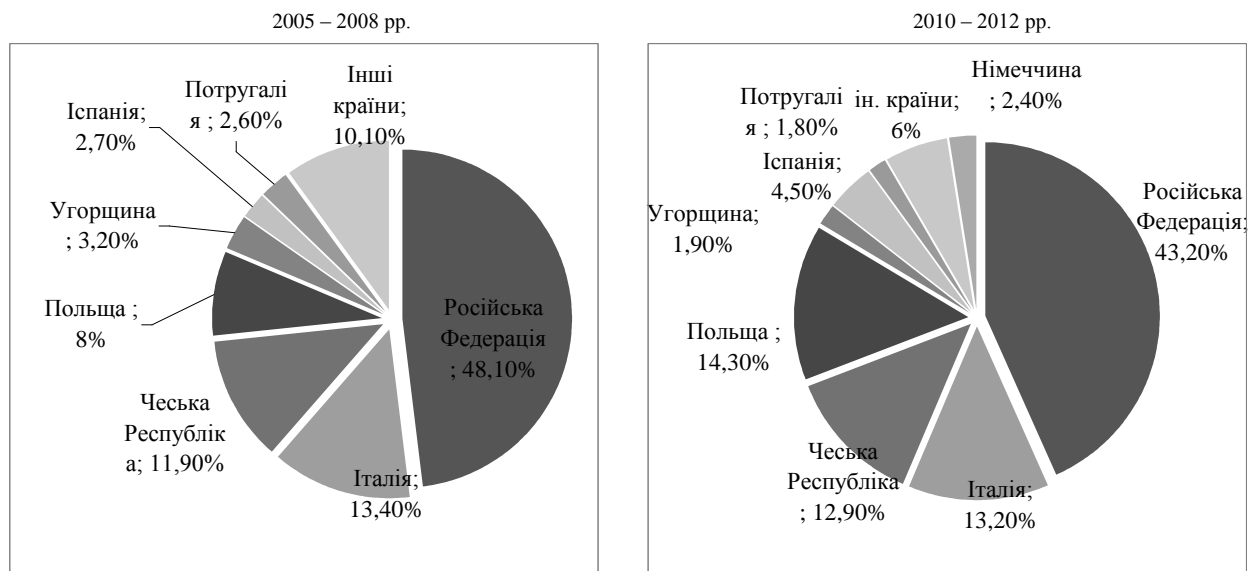
**Рис. 2. Розподіл українських мігрантів у країнах Європи, кількість осіб, 2010 р., 2013 р.**

За: [15]

Непропорційність чисельності українських мігрантів у світі за регіонами призначення є досить значною: Азія (без врахування Російської Федерації) – 12,8%, Африка – 0,1%, Європа – 25,7%, Латинська Америка та країни карибського басейну – 0,2%, Океанія – 0,3%, Північна Америка – 8% [15]. За офіційними даними Євростату, найбільшу кількість дозволів на постійне проживання в країнах ЄС українці мають в таких країнах, як Чеська Республіка, Німеччина, Італія, Іспанія та Португалія [14]. Щодо США, то за період з 2000 по 2011 рр. майже 300 тис. українців отримали офіційний статус у цій країні, зокрема, статус постійного резидента одержали більше 170 тис. українців, шукачів притулку – майже більше 2 тис., громадянство шляхом натуралізації – більше 120 тис. осіб [17, с. 15-56; 18, с. 15-56].

Зовнішня міграція з України представлена переважно трудовими мігрантами, що відповідає загальносвітовим тенденціям посткризового періоду [19]. Співставляючи результати загальнодержавних вибіркового обстежень зовнішньої трудової міграції, проведених попередніми дослідженнями населення з питань трудової міграції в Україні 2008 р., що було здійснено Українським центром соціальних реформ (УЦСР) за участю Державного комітету статистики України за фінансової підтримки Фонду «Open Ukraine» [4]) та після світової економічної кризи (модульне вибіркоче обстеження з питань трудової міграції в Україні 2013 р., здійсненого у рамках спільного проекту МОМ та МОП «Ефективне управління трудовою міграцією та її кваліфікаційними аспектами» за фінансової підтримки ЄС [3]), можемо помітити певні трансформації міграційних потоків. Перше вибіркоче обстеження описує особливості економічної активності населення та умов життя домогосподарств, залучених до зовнішньої трудової міграції протягом 2005-2008 рр., у ході якого до зовнішніх трудових мігрантів були віднесені громадяни України працездатного віку, які займалися оплачуваною економічною діяльністю на території інших країн постійно, сезонно або тимчасово (включаючи тих, які працювали без офіційного статусу) [4 с. 9]. При розробці методології другого обстеження було використано досвід попереднього дослідження з урахуванням деяких рекомендацій експертів МОМ, зокрема до зовнішніх трудових мігрантів були віднесені особи, які впродовж визначеного періоду, (а саме з 1 січня 2010 р. по 17 червня 2012 р.), працювали чи шукали роботу за кордоном: до них належали особи, які у визначений період мали роботу за кордоном, але вже повернулися до України, а також і ті, які під час проведення обстеження знаходилися за кордоном з метою виконання або пошуку роботи [3 с. 12].

Аналізуючи результати обох досліджень насамперед зауважуємо незначне скорочення чисельності осіб, які працювали за кордоном протягом зазначених періодів часу – з 1,5 млн. до 1,2 млн. осіб або з 5,1% до 3,3% працездатного населення України [3; 4]. Основна двовекторність української міграції, що спостерігалася при аналізі офіційної статистики міграційних процесів, також підтверджена вибілковими обстеженнями трудової міграції, однак посткризовий період характеризується скороченням чисельності українських працівників у Російській Федерації та їх перерозподілом у країні ЄС [3; 4]. При цьому у межах самого ЄС розподіл українських трудових мігрантів за країнами призначення теж має свої особливості: помітно скоротилася частка українських трудових мігрантів у Португалії та Угорщині, натомість зросла у Польщі, Чеській Республіці та Іспанії (рис. 3). Крім того, з'явилася нова країна-реципієнт – Німеччина, частка трудових мігрантів у якій склала 2,4% (рис. 3)



**Рис. 3. Розподіл українських трудових мігрантів за країнами працевлаштування, у %, 2005 – 2008 рр., 2010 – 2012 рр.**

За: [3, с. 76; 4, с. 33]

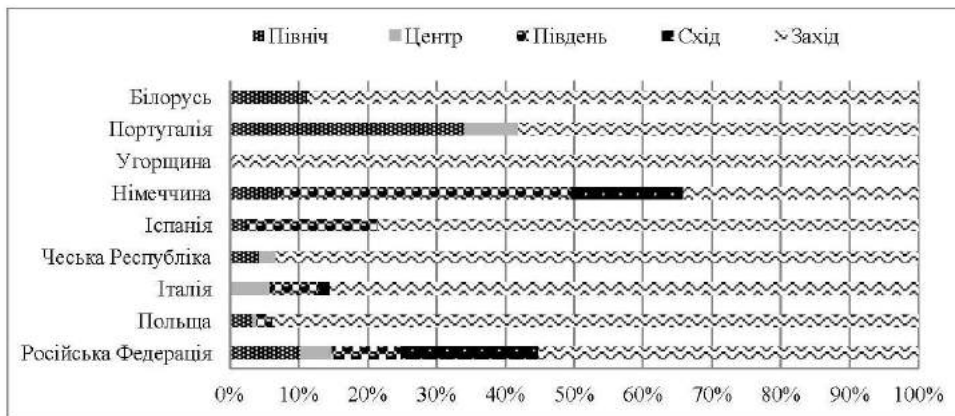
Населення різних регіонів України неоднаковою мірою залучено до трудових міграцій. Рівень участі населення працездатного віку у трудових міграціях (питома вага трудових мігрантів у загальній чисельності відповідної вікової групи) істотно коливається: на Заході до трудових міграцій залучено 10,8% осіб віком 15-70 років, тоді як в інших економічних зонах – менше 2% [3, с. 38]. Мешканці західної економічної зони становлять понад 70% всіх трудових мігрантів з України [3, с. 38]. Друге місце за інтенсивністю трудових міграцій населення серед економічних зон посідає Південь – 1,9%, третє – Північ – 1,3%, на Сході цей показник ледве перевищує 1%, а у Центрі не

**ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

досягає і 1% [3, с. 38]. Територіальна диференціація інтенсивності трудової міграції залишається майже незмінною з 2005 р., за винятком Тернопільської, Херсонської, Сумської, Житомирської, Кіровоградської, Одеської областей, де інтенсивність міграції зросла, та Хмельницької, Вінницької, Луганської, Запорізької, АРК, де вона знизилася [3, с. 38; 3, с. 64].

Територіальна диференціація також спостерігається і за географічним вектором еміграції. Так, для Закарпатської області основними країнами-призначення стали Чеська Республіка та Угорщина: майже дві третини українських заробітчан у Чеській Республіці походять із Закарпатської області; водночас, українська трудова міграція до Угорщини формується виключно за рахунок мешканців Закарпатської області [3, с. 39]. Це обумовлено, по-перше, географічною близькістю, по-друге, етнічними особливостями регіону (тут, зокрема, мешкає основна частина українських угорців), по-третє, історичними зв'язками (Закарпаття в різні часи входило до складу Угорщини і Чеської Республіки). Основна маса працівників-мігрантів з Чернівецької області працює в країнах «старого» Євросоюзу: більше половини – в Італії, близько 15% – в Іспанії, Португалії та Німеччині. Високий рівень орієнтації на Італію, вочевидь, пов'язаний з тим, що в Чернівецькій області найвища в Україні частка представників основних етносів сусідніх романомовних країн (румун та молдаван) [3, с. 39]. Мешканці Молдови і особливо Румунії набагато раніше від українців почали активно мігрувати до Італії, згодом до роботи в цій країні через міграційні мережі почали залучатися українські етнічні румуни та молдавани, а за сприяння останніх – інші мешканці Чернівецької області. Інтенсивність трудових міграцій мешканців Івано-Франківської, Львівської і Тернопільської областей перевищує загальнодержавний показник у 3-4 рази. Виділяється три основні географічні напрямки трудових міграцій галичан: сусідня Польща, Росія та Південна Європа (насамперед – Італія) [3, с. 39]. Понад дві третини українських мігрантів до Польщі – представники областей Галичини [3, с. 39].

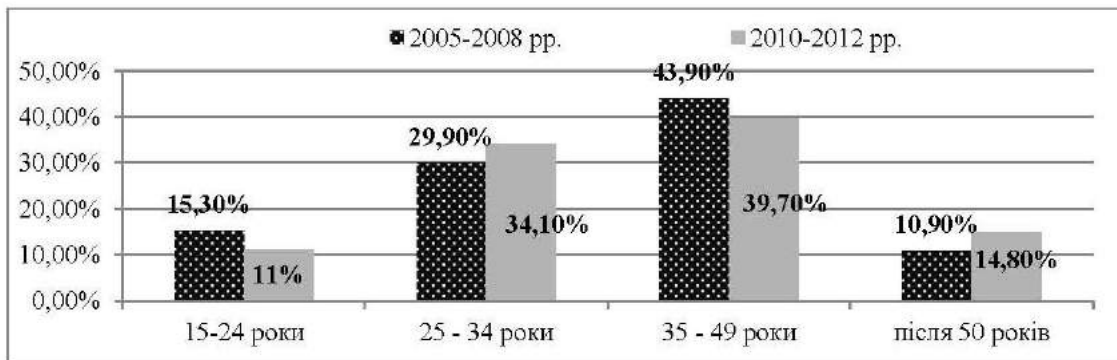
Показник участі у трудових міграціях населення Волинської та Рівненської областей перевищує загальнодержавний рівень більш, ніж удвічі. У порівнянні з іншими регіонами, тут значно переважає рівень орієнтації на Білорусь [3, с. 39]. Хоча ці дві області загалом забезпечують 10% усього обсягу українського потоку трудових мігрантів, водночас майже 90% усіх українських мігрантів до Білорусі походять саме з цих областей [3, с. 39]. Найменше вихідці із західних областей працюють у Німеччині та в Португалії. Основним регіоном-донорів українців до Німеччини є південна територіальна зона України (42,4%) [3, с. 79]. Міграція до Російської Федерації найменше представлена центральною частиною України, а найбільше – західною та східною, при цьому частка українських мігрантів у цій країні із західних регіонів помітно зросла: з 37,9% 2005-2008 рр. до 55,2% 2010-2012 рр. [3, с. 79; 4, с. 85].



**Рис. 4. Розподіл українських трудових мігрантів за країнами перебування та територіальними зонами походження, у %, 2010 – 2012 рр.**

За: [3, с. 79]

Вікова структура українських трудових мігрантів змінена у бік вікової категорії 25-49 років (рис. 5), при цьому спостерігається тенденція до її зростання: з 73,8% до 80,1% (рис. 5). Це – період, коли особи мають певну кваліфікацію, володіють певним досвідом роботи та знаходяться у репродуктивному віці, тому активізація зовнішньої міграції саме цієї вікової категорії поглиблює негативний вплив міграції на деякі показники економічної безпеки держави, зокрема такі, як коефіцієнт старіння, демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне [12]. Середній вік українських трудових мігрантів 2010-2012 рр. становив 37 років, у той час, як середній вік зайнятого населення України – 40 років [3, с. 32].



**Рис. 5. Динаміка вікового розподілу трудових мігрантів, у % до інших вікових категорій, 2005-2008 рр, 2010-2012 рр.**

За: [3, с. 76; 4, с. 84]

Крім того, серед істотних факторів загроз економічній безпеці держави є втрати внаслідок інтелектуальної еміграції, які вимірюються загальними витратами на освіту та отримання кваліфікації, втраченою економічною вигодою у зв'язку з виключенням особи з ринку праці, загрозами зниження науково-технічного потенціалу країни та потенційного сповільнення темпів її інноваційного розвитку, а також загострення проблеми відтворення інтелектуальної еліти вцілому. Проблема «відтоку інтелекту» ускладнюється й тим фактом, що мігранти працевлаштовуються не у відповідності до отриманої спеціальності, що призводить до втрати кваліфікації. Незважаючи на те, що 30,5% українських трудових мігрантів 2010-2012 рр. мали повну вищу та неповну вищу освіту (тобто належали до категорії кваліфікованих мігрантів), лише 3,7% з них здійснили спробу встановити відповідність рівня освіти (сертифікації), отриманого в Україні до діючого в

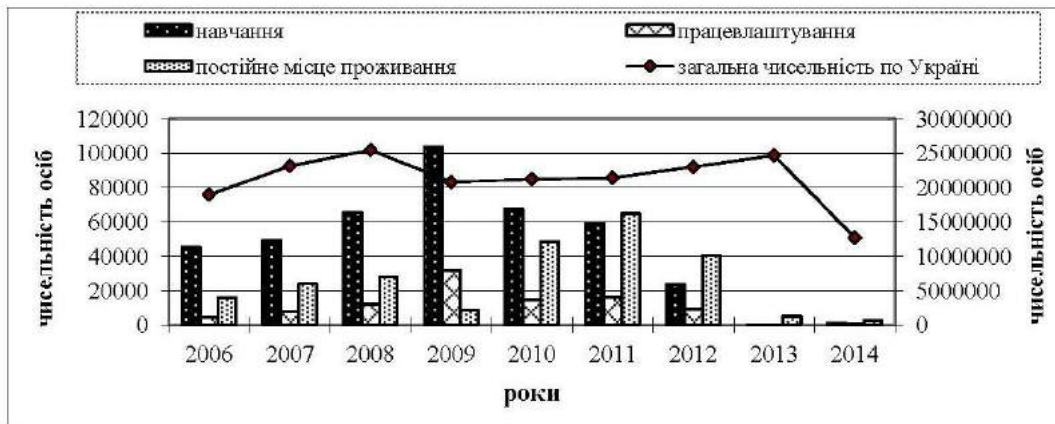
**ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ  
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

країні перебування, при цьому успішними виявилися лише 1,6% [3, с. 36, ], що означає, що 98,4% кваліфікованих трудових ресурсів, які мігрують з України, втрачають свою кваліфікацію.

Правовий статус українських мігрантів за кордоном – вагомий елемент виміру національної безпеки та міжнародного іміджу України загалом, яка залишається однією з основних країн походження осіб, постраждалих від торгівлі людьми та трудової експлуатації [7, с. 12]. За результатами вибірових обстежень зовнішньої трудової міграції в Україні, можемо зробити висновок, що переважна більшість українських трудових мігрантів намагалися легалізувати своє перебування і діяльність за кордоном відповідно до місцевого законодавства, що помітно з динаміки їхнього правового статусу (з 2005 до 2012 р.): частка осіб, які отримали дозвіл на проживання та на роботу зросла з 31,7% до 37,7%, крім того, дозвіл на роботу у 2012 р. мали ще 12,8% громадян України, частка мігрантів без офіційного статусу скоротилася з 23,2% до 16,7% [3, с. 42; 4, с. 87]. Найповнішою мірою правовий статус трудових мігрантів 2010-2012 рр. було оформлено у Чеській Республіці, Італії, Іспанії, Білорусі, де частка осіб, які мали дозвіл на проживання та працевлаштування коливалася від 54,5% – в Італії до 71,7% – у Чеській республіці [3, с. 82]. Помітно високою є частка легальних мігрантів у Португалії: 46,1% мали дозвіл на проживання і працевлаштування та ще 34,1% – тимчасову реєстрацію [3, с. 82]. Серед основних країн-реципієнтів з нерегульованим статусом українських трудових мігрантів 2010-2012 рр. переважають Угорщина (51,3% без офіційного статусу), Німеччина (47,1% без офіційного статусу), Російська Федерація (20,7% без офіційного статусу та 2,8% – статус не визначено); Польща (19,2% без офіційного статусу та 21% – статус не визначено) [3, с. 82]. Це доводить необхідність поглиблення співпраці з цими країнами у сфері врегулювання питань зовнішньої трудової міграції та пріоритетність розробки необхідних процедур легалізації українських мігрантів насамперед у цих країнах.

Якщо розглядати міграційну ситуацію в Україні в цілому, то за офіційними даними, з 2005 р. в Україні закріплюється постійний зовнішній міграційний приріст (додатне міграційне сальдо), у 2006 р. – вперше з початку 1990-х рр. реєструється приріст населення за рахунок міграційного обміну з далеким зарубіжжям, а протягом 2012-2013 рр. помітна істотна активізація міграційного обміну, забезпечивши країні чистий міграційний приріст населення майже 94 тис. осіб [1]. Експерти характеризують 2000-і роки в Україні як період радикальної диверсифікації міграційних потоків [9]. Однак, в сучасних умовах прогнозувати динаміку міграційного сальдо, на наш погляд, є надзвичайно складно.

Міграційні тенденції зазнали певних трансформацій з 2009 р.: динаміка зростання осіб, які в'їжджали в Україну з метою навчання, досягнувши найвищої позначки у 2009 р., помітно пішла на спад, натомість почала зростати чисельність іммігрантів з метою постійного проживання (рис. 6). З 2009 р. почала також скорочуватися частка трудових іммігрантів (за винятком 2011 р.), однак різке падіння чисельності освітніх та трудових іммігрантів спостерігалось у 2013 р. (рис. 6).



**Рис. 6. Динаміка розподілу осіб, які в'їжджали на територію України, за метою поїздки, вибрані категорії, кількість осіб, 2006 – 2014 рр.**

За: [1]

Розглянемо детальніше особливості тої категорії осіб, яка в'їжджає на територію України з метою постійного проживання. Згідно даних Державної міграційної служби, серед основних країн-донорів іммігрантів на постійне проживання є Російська Федерація (майже 60%), Молдова (майже 6%), Вірменія (більше 4%), Азербайджан (майже 4%), при цьому особи без громадянства становлять майже 3% іммігрантів в Україні. [6, с. 26]. Загалом, 85% іноземців, які отримали дозвіл на постійне проживання в Україні – громадяни країн СНД, серед інших країн – громадяни В'єтнаму. Щорічно протягом 2006 – 2012 рр. Україна видавала близько 22-25 тис. дозволів на імміграцію [6, с. 27].

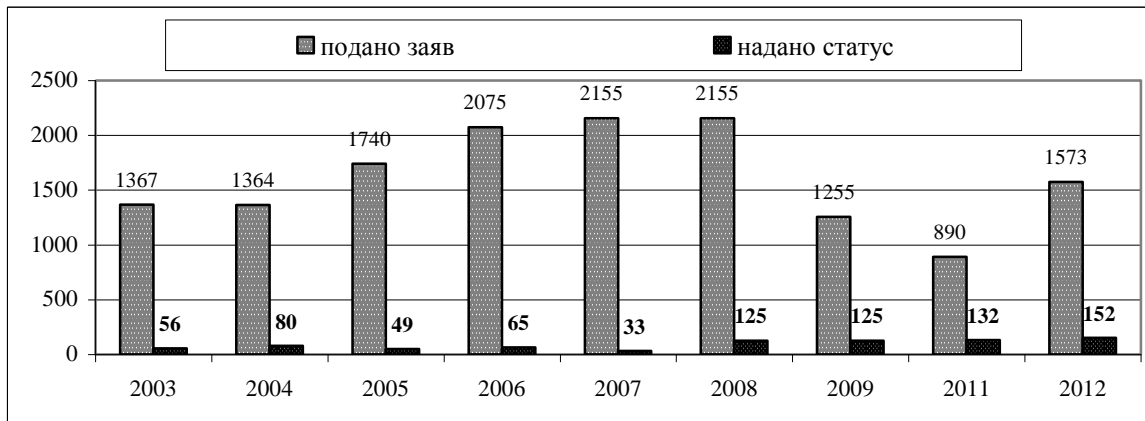
В'їзд в Україну на постійне місце проживання, здійснюється відповідно до визначених квот, розмір якої затверджує Кабінет Міністрів України (КМУ) [13]. За період з 2010 до 2013 рр. обсяг квот знизився з 9,1 тис. до 6,2 тис. осіб [10; 11]. Однак Законом України «Про імміграцію» передбачено категорії осіб, які мають можливість отримувати дозвіл на імміграцію поза квотами [13]. Чисельність іммігрантів, які проживають на території України, скориставшись квотами, істотно нижча, ніж тих іммігрантів, які отримали право на імміграцію поза квотами, однак вона варіюється залежно від країни походження: наприклад, з Російської Федерації – у 5,8 разів, Молдови – у 3,9 разів, Грузії – у 3,7 разів, Білорусі – у 5,4 рази, Литви – у 5,7 разів, Китаю – у 4,5 разів, Сирії – у 15,4, Туреччини – 19,5 разів (найвищий показник) [6, с. 26]. Найбільше квотами на імміграцію користуються громадяни В'єтнаму, оскільки це єдина країна, з якої дозволів на імміграцію за квотою у 2011 р. отримали більше осіб, ніж поза квотою [6, с. 26].

Найбільш проблемно виглядає ситуація з наданням статусу біженця в Україні (рис. 7), хоча кількість позитивних рішень (задоволення заяв) з 2007 р. зростає, однак середній показник задоволених заяв за період 2003-2012 рр. становив лише 5,6%, а найвищий – спостерігався у 2011 р. – 14,8%.

Наведені диспропорції чітко демонструють неефективність реалізації законодавства про біженців в Україні, яке зазнавало постійних змін [2; 5].

Серед основних країн-донорів біженців до України помітно виділяється Афганістан (частка біженців з цієї країни у 2011 р. становила 55,4%) [6, с. 28], при цьому ця ж країна у 2012 р. була другою у списку країн, громадяни якої було затримано за незаконний перетин державного кордону України [6, с. 36]. Загалом, за період 2008-2012 рр. Державною прикордонною службою України було затримано майже 10 тис. осіб за незаконний перетин кордону (переважно громадян Молдови, Афганістану, Сомалі, Грузії, Росії, Таджикистану [6, с. 36]), та ще майже 73 тис. осіб як потенційних нелегальних мігрантів, яких було не допущено на територію України (переважно громадян Молдови, Афганістану, Узбекистану, Таджикистану, Афганістану, Азербайджану, Грузії [6, с. 38]). Крім того, на території України протягом зазначеного періоду органами внутрішніх справ було виявлено майже 62 тис. незаконних мігрантів, які походили переважно з країн СНД (зокрема, з Російської Федерації, Узбекистану, Азербайджану, Молдови), а також Грузії, Китаю, В'єтнаму [6, с. 39].

**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ  
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**



**Рис. 7. Динаміка чисельності клопотань, поданих на отримання статусу біженця в Україні та прийнятих за ними позитивних рішень, 2003-2012 рр.**

За: [6, с. 28]

**Висновки та пропозиції.** Підводячи загальні підсумки, можемо зазначити, що Україна достатньо швидко інтегрується у світові міграційні потоки, що, з точки зору забезпечення економічної безпеки держави, вимагає прискорення розробки усіх необхідних важелів впливу на ці процеси. У контексті цього на окрему увагу має заслуговувати управління міграційним обміном з країнами СНД, Афганістаном, Сомалі, Грузією, В'єтнамом, які становлять істотну частку потоків нелегальних іммігрантів до України, біженців та шукачів притулку. Стосовно візду українських громадян за кордон, домінуючу частину яких становлять трудові мігранти, то серед основних викликів забезпечення економічної та демографічної безпеки держави можемо виділити наступні: спостерігається тенденція до зростання частки вікової категорії 25-49 років, при цьому середній вік українських трудових мігрантів нижчий, ніж зайнятого населення України; небажання українських мігрантів встановлювати еквівалентність наявного диплому та визнання їхньої кваліфікації за кордоном може призвести до того, що більше 98% кваліфікованих трудових ресурсів можуть втратити свою кваліфікацію; хоча частка українських трудових мігрантів без офіційного статусу загалом скоротилася з 23,2% до 16,7%, однак в Угорщині, Російській Федерації, Німеччині та Польщі вона залишається достатньо високою, що вимагає поглиблення співпраці з цими країнами у сфері врегулювання питань зовнішньої трудової міграції та пріоритетність розробки необхідних процедур легалізації українських мігрантів насамперед у цих країнах.

**СПИСОК ДЖЕРЕЛ:**

1. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Жук В. О. Основні напрями державної міграційної політики України [Електронний ресурс] / В. О. Жук, С. О. Мосьондз. – Режим доступу: [http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2003\\_2/\\_zmist\\_02/zhuk.htm](http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2003_2/_zmist_02/zhuk.htm)
3. Звіт щодо методології, організації проведення та результатів модульного вибіркового обстеження з питань трудової міграції в Україні / Міжнародна організація праці. Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. [під наук. керівництвом Е. М. Лібанової]. — Будапешт : МОП, 2013. – 97 с.
4. Зовнішня трудова міграція населення України. / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. – 120 с.
5. Малиновська О. А. Міграційна політика України: стан і перспективи розвитку : аналітична доповідь / О. А. Малиновська. – К. : НІСД, 2010. – 32 с.
6. Міграційний профіль. Україна. 2013. [Електронний ресурс] / ДМС, МОМ, МОП. – Режим доступу: [http://dmsu.gov.ua/images/files/UKR\\_Migration\\_%20Profile\\_2013.pdf](http://dmsu.gov.ua/images/files/UKR_Migration_%20Profile_2013.pdf)
7. Міграція в Україні. Факти і цифри. / МОМ, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://iom.org.ua/ua/pdf/UKR%20FF\\_F.pdf](http://iom.org.ua/ua/pdf/UKR%20FF_F.pdf)
8. Офіційний сайт комітету статистики ЄС (Євростат). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/main\\_tables](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/main_tables)
9. Прибиткова І. М. Передумови формування територіальних міграційних систем в Україні / І. М. Прибиткова // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Територіальні міграційні системи: теорія і практика : [зб.наук.пр.] / НАН України. Інститут регіональних досліджень; редкол. : В. С. Кравців. – Львів, 2013. – Вип. 3(101). – С. 13-22.
10. Про встановлення квоти імміграції на 2010 рік : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 231-р від 17.02.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/231-2010-%D1%80>
11. Про встановлення квоти імміграції на 2013 рік : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 218-р від 8.05.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/218-2013-%D1%80>
12. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013. [Електронний ресурс]. – Ресурс доступу: [http://cct.com.ua/2013/29.10.2013\\_1277.htm](http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm)
13. Про імміграцію : Закон України № 2491-III від 07.06.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2491-14>
14. European Commission Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product\\_results/search\\_results?mo=containsall&ms=migration&saa=&p\\_action=SUBMIT&l=us&co=equal&\\_ci=,&po=equal&\\_pi=,&gisco=exclude](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_results/search_results?mo=containsall&ms=migration&saa=&p_action=SUBMIT&l=us&co=equal&_ci=,&po=equal&_pi=,&gisco=exclude)
15. International Migrants Stock: Migrants by Destination and Origin / UN Department of Economic and Social Affairs, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esa.un.org/unmigration/TIMSO2013/migrantstocks2013.htm>
16. Migration and Remittances Factbook [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1199807908806/Ukraine.pdf>
17. United States. Department of Homeland Security. Yearbook of Immigration Statistics: 2010. – Washington : D.C. Department of Homeland Security, Office of Immigration Statistics, 2010. – 107 p.
18. United States. Department of Homeland Security. Yearbook of Immigration Statistics: 2011. – Washington : D.C. Department of Homeland Security, Office of Immigration Statistics, 2012. – 115 p.
19. World Migration Report 2013. Migrant Well-Being and Development / ed.-in-chief F. Laczko, G. Appave. – Geneva : IOM, 2013. – 218 p.